

ДЕТСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ
БЪЛГАРИЯ

БОРБИ СРЕЩУ ВИЗАНТИЯ

ИК Златното пате

КНИЖКА ШЕСТА

БОРБИ СРЕЩУ ВИЗАНТИЯ

1018 г. – 1186 г.

к.ист.н. Люгмил Вагалински

Чавдар Драгиев

ОТ ТАЗИ КНИЖКА ЩЕ НАУЧИТЕ:

Как Византия простряла властта си над цялата българска земя

Каква била съдбата на аристокрацията, армията, църквата и народа

Защо византийското робство не успяло да сломи българската духовност

Колко още нашествия на печенеги, кумани, узи, маджари и нормани прегазили земите ни и грабили народа

С кого тръгнали да воюват кръстоносците и каква била съдбата на българските земи, през които преминали

Кои са водачите на многобройните въстания срещу византийската власт

Кога братята Асен и Петър извоювали независимостта на България

Ще намерите карта на света в 1170 г. с търговските пътища и стоките, с които търгували тогава, както и хронологична таблица на най-важните събития в историята на света по това време.

ИК Златното пале

София
1995

В ПРЕДЕЛИТЕ НА ВИЗАНТИЯ

„Само Сермон, владетелят на Сирмиум (днешния град Сремска Митровица в Сърбия), не пожелал да се покори. Константин Диоген (византийски управител) се престорил на приятелски разположен и проводил при него пратеник, за да му каже под клетва, че има желание да се срещне с него и да поговорят... Когато щели да започнат разговора, Диоген, който носел в пазвата си камък, извадил и внезапно, ударил [Сермон] в хълбока и го убил на място. Хората му ударили на бягство, а Диоген събрал намяращите се наблизо войски и тръгнал към Сирмиум с доста голяма дружина. Като уплашил жената на убития, той я принудил да се покори и да предаде Сирмиум. Тя била изпратена в Цариград и омъжена за един от първенците на столицата, а Диоген бил назначен за управител на новопридобитата област.“

*Йоан Схмица, Георги Кострин
византийски хронисти от XI век*

Цели 50 години българските владетели оказвали упорита съпротива на византийските нашественици, но въпреки това през 1018 г. българската държава престанала да съществува. България вече нямала цар, войската ѝ била изпратена в далечна Армения, а земите ни станали част от огромната Византийска империя.

БЪЛГАРСКИТЕ ПЪРВЕНЦИ загубили ръководното си място. Непокорните боляри били избити, а имотите им заграбени. Някои като храбрия Самуилов пълководец Ивац били ослепени. Особено дълго се съпротивлявал Сермон, управителят на северозападните български земи, но и той бил убит чрез измама. Други обаче успели да запазят привилегиите си, като се подчинили на завоевателя. Така постъпили прочутият пернишки болярин Кракра, управителят на вътрешните крепости Богдан, управителят на Белград - Елемаг, също и младият Николица, който стоял начело на най-боеспособния Самуилов отряд... Те предали своите крепости и получили високи византийски титли.

ЦАРСКОТО СЕМЕЙСТВО също не било пощадено, въпреки че съдбата на членовете му била различна. Царица Мария, съпруга-

Отряд смели български воители се е укрепил в малка планинска крепост и оказва отчаяна съпротива на многобройната византийска войска. Но техният непокорен предводител е отвлечен с измама. Скоро твърдината ще падне, както станало и с много други крепости.

Палачът ще изгори очите на Пресиан с нажеженото желязо. Така е заповядал император Роман III Аргир, защото Пресиан и майка му Мария искали да го свалят от трона.

Самуилов племенник се венчава за ромейска принцеса. „И встъпиха в брак дъщерите на гърците със синовете на българите. И той [Василий II] смеси едните с другите и чрез това унищожи старата вражда.“ (Яхия Антиохийски, арабски писател от X-XI век)

та на Иван Владислав, се предала на византийците. Подкрепял я българският патриарх Давид. Трима от петимата царски синове - Пресиан, Алусиан и Арон, се опитали да продължат борбата. Избягали в близката планина и там се укрепиха. Но след продължителна обсада и те сложили оръжие. Цялото царско семейство и роднините на Самуил били отведени в Константинопол или изпратени в Армения. Последвали ги и много други знатни българи. Всички те получили титли, длъжности и имоти. Така бившите български водачи се превърнали в ромейски аристократи, но останали далеч от народа си.

И престолонаследникът Пресиан бил почетен от Василий II. Той го назначил за византийски управител в околностите на днешната турска столица Анкара. Скоро Пресиан Българинът, както го наричали ромейте, оглавил дворцов заговор срещу императора. За наказание бил ослепен и заточен* в манастир. Но той успял да избяга в Източна Словакия. Там, далеч от родината си, починал през 1060 г. Така византийската власт постепенно лишавала българите от техните влиятелни първенци, които биха повели народа си срещу поробителя.

Потомците на Самуиловия род се отличавали със своята красота. Това качество помогнало на най-голямата дъщеря на Иван Владислав - Екатерина, да стане византийска императрица.

Печат на българина Самуил Алусиан, който бил на византийска служба през XI век

Ромейте разделили българските земи на отделни области, наречени „теми“. С името „България“ те обозначили само юго-западните български земи (Македония). Средище на областта станал град Скопие. Останалата българска територия била поделена между стари и нови византийски области. Управителите на темите били ромей, назначавани от византийския император. Те държели в подчинение покорените българи с помощта на гръцки войници, които били настанени в градовете и крепостите.

Византийският военачалник оглежда внимателно тези български младежи. Той ги подбира за войници, които ще се бият за империята, защото покорена България вече е част от нея.

Това съкровище от златни византийски монети, които били използвани и по българските земи, е открито във Велики Преслав. Те били изработвани през XI-XIII век от голямо и тънко ядро (парче метал). Така при удара върху матрицата* се получавали силно вдлъбнати монети. Ето защо често ги наричат „корубки“, но правилното им название е „скифати“.

Момчето напрасно протяга ръце към майка си. То ще бъде отведено от свещеника и ще стане негов ратай. Нещастната жена е принудена да се раздели със своята рожба, за да изхрани останалите си деца.

„Аз, Добриня, подарих детето си на попа, а [получих] нива на „Добри гости“ близо до Дражиловите ниви. И никой от децата ми, нито от рода ми да не се бърка с попа, също и затова, че той му е подарил... Защото той ми подари също 7 лакътя памучно платно и 5 ленено и 3 къбела пшеница.“

Български документ от XI-XII век

ПОД ВИЗАНТИЙСКО РОБСТВО

В началото Василий II оставил данъците в завладените земи каквито били при българските царе. Императорът искал да успокои новопокореното население, докато то свикне с ромейската власт. Но още през 1040 г. повечето от задълженията към гържавата започнали да се събират по византийски правила - в пари, а не в продукти. Тази промяна принудила българските селяни да продават стоките си на по-ниски цени. Въведени били и допълнителни данъци и такси, които били събирани от служителите, наричани бирници. Често те си служели с измама и насилие, за да вземат много повече от жителите на областта, за която отговаряли. Дори архиепископ Теофилакт, който бил грък и не обичал българите, се възмущавал от бирниците.

„Държавните бирници са хищници, които гледат на божествените закони и царските наредби като на паяжина, в която се ловят само слабите мухи. Те плячкосват беззащитния народ, като продават децата му в робство. Те не само събличат дрехите от гърба на данъкоплатците, но свличат и месата от костите им.“

Из писмо на Охридския архиепископ Теофилакт, писано около 1100 г.

ДАНЪЦИТЕ ставали все по-непосилни, а императорът дарил много български земи на византийски аристократи или манастири и така техните свободни жители ставали крепостни. Обик-

Керванът от натоварени със стоки камили бърза да стигне до Мелник преди залез слънце. През България минавали много търговски пътища. Българските търговци посещавали Константинопол и Солун, по нашите земи пък предлагали стоките си гърци, арменци и евреи. Италиански търговци имали свой квартал в Пловдив и дори собствена крепост край града. В Шумен пък имало руски търговци.

новено новият собственик получавал имота за определено време и нямал милост към повереното му население, защото искал бързо да натрупа богатство. Така се увеличавал броят на разорените и закрепостени селяни, а свободните оставали малко. Феодалите получавали все по-големи права над тях. Стигало се дотам, че обеднели родители продавали някои от децата си в робство, за да изхранят останалите. Един от василевсите дори забранил на поданиците си да се продават сами!

ЗЕМЕДЕЛИЕТО И СКОТОВЪДСТВОТО си останали основният поминък на населението. И под византийска власт българите продължили да отглеждат зърнени храни покрай Дунав и в Тракия, овошки и грозде, памук по долината на река Струма и маслини в околностите на Охрид. Произвеждали и много месо, мляко, мед и яйца.

ЗАНАЯТИТЕ се развивали главно в София, Силистра, Пловдив, Стара Загора. Сливен например се славел със своите майстори железари. Византийският опит дал тласък на ковачеството, грънчарството и всички занаяти, свързани със строителството.

В ТЪРГОВИЯТА също се почувствало влиянието на Византия. Парите измествали старата размяна на стока срещу стока. Това улеснявало хората. В по-големите български градове имало специални пазари. Тържища възниквали и покрай манастирите по време на църковни празници.

Земеделски сечива

Тази воденица принадлежи на българин, но тя ще му бъде отнета от безжалостните византийски бирници, защото не може да плати данъците си към империята, която са многобройни.

БЪЛГАРСКАТА ДУХОВНОСТ

БЪЛГАРСКАТА ЦЪРКВА останала единствената духовна опора на покорения народ. Затова византийците заменили нейния патриарх с архиепископ. С това ромеите подчертавали, че Българската църква е подчинена на Цариградската. Църковният център бил преместен от Дръстър (Силистра) в Охрид. Така създадената Охридска архиепископия получила само Западна България и била пряко подчинена на византийския император. Източна България пък била присъединена към Цариградската патриаршия. С това разделение завоевателите се опитали да накарат част от българите да се смятат за гърци. В първите години след падането на България Василий II се стремил да направи Охридската архиепископия свой съюзник, за да влияе чрез нея върху поробените българи. Затова, макар и принижена, Българската църква запазила много свои имоти, зависимо население и редица права, гадени ѝ от българските царе. За пръв ръководител на Охридската архиепископия дори бил назначен българин. Но веднага след неговата смърт през 1037 г. мястото му зял византиец. В много български селища даже нисшите духовници били гърци. Всички те налагали гръцкия език и в църквата, и в училищата. Българският език вече не бил официален, книжовните школи в Охрид и Преслав започнали да западат, а след време престанали и да съществуват.

Икона на Свети Йоан Богослов от XI-XII век, изработена от мек камък (стеатит). В манастирите правели такива икони и кръстчета за многобройните богомолци.

Съборът е в разгара си. Днес е голям религиозен празник и хората от близките села отрано са се стекли в манастира. След богослужението всички се разпръсват по ливадите наоколо. Засвирва музика, почват танци и игри. Търговци предлагат стоките си. Така манастирите се превръщали в средища на българщината.

Учителят на децата е монахът Георги, когото наричат Граматик заради неговата начетеност. Едно от момчетата в килийното* училище декламира „Азбучна молитва“ на Константин Преславски. В манастирите българите съхранили своя език и писменост.

МАНАСТИРИТЕ имали главната заслуга за оцеляването на българската писменост. Въпреки трудностите в тях продължавали да преписват български книги, създавали нови, превеждали от гръцки. Там имало и училища, в които обучението било на български език. В годините на робството някои манастири западнали, но други - като Рилския, продължили успешно да съществуват. Възникнали и нови - особено в Югозападна България. Основани били и византийски манастири, които бързо се превърнали в едри феодални владения - с много земя и зависимо население. Един от тях бил Бачковският манастир, основан от грузинец, който заемал важен византийски пост.

АПОКРИФИТЕ станали особено популярни в тези трудни времена. Така наричали тайните книги, които били забранени от църквата, макар че имали религиозен характер. В тях читателят откривал неща, за които не пишело в официалните църковни книги. Можел да узнае повече за слънцето и земята, кой е измерил латинската, гръцката и българската писменост. От някои апокрифи българинът научавал подробности за своето свободно и славно минало. Често разказаното било неточно и преувеличено. Българските царе били описвани като безкрайно мъдри и щедри към народа си. Годишният данък при цар Симеон уж бил „едно повесмо*, лъжица масло и едно яйце“, а за времето на цар Петър пишело, че „имаше изобилие от всичко... и нямаше оскъдност* от нищо“. Тези поукрасени редове поддържали духа на българина. Като слабели своите владетели, българските писатели изтъквали колко тежка и несправедлива е византийската власт.

Външен вид на църквата „Св. Йоан Канео“ на Охридското езеро

Част от църковна украса от слонова кост, която изобразява Успение Богородично (Смъртта на Света Богородица). Открита е във Велико Търново

КНИЖОВНОСТ

Българите били поробени физически, но не и духовно. Това се опитала да постигне Цариградската патриаршия, за да ги превърне във верни поданици на византийския император. Тя подчинила Българската църква, заменила духовниците ѝ с ромен. Богослужението вече се извършвало на гръцки. Ромеите унищожили и много български книжовни центрове. Пазители на българската книжнина останали малките манастири и отшелническите обители* в затъпени планински места. В тях монасите учели децата да пишат и четат на български, преписвали книги и жития на славянските просветители Кирил и Методий, на светци като Иван Рилски. Апокрифни летописи припомняли свободното и славно минало. В годините на робството много български книги се разпилали по света. Повечето попаднали в Сърбия и Русия, където продължили да ги преписват и да им подражават. Така българската книжнина станала учителка на другите славянски литератури.

Печенегите преминават замръзналия Дунав. През 1048 г. силен северен вятър сковал реката на 15 лакътя дълбочина. Граничната стража нехаела и вождът на печенегите Тирах се възползва от случая. Според византийския летописец Йоан Скилица, броят на варварите* бил осемстотин хиляди!*

ЧУЖДИ НАШЕСТВИЯ ПЕЧЕНЕГИ И КУМАНИ

ПЕЧЕНЕГИ

Печенегите са тюркски номадски племена, населявали през VIII-IX век земите между реките Волга и Урал. Под натиска на хазарите те се придвижили на запад, изтласквайки унгарците. След като Киевска Русия ги разбиа през 1036 г. окончателно се насочили към устието на Дунав. През целия XI век редовно нахлували на юг от реката, като опустошавали „по-лошо от скакалци“ главно българските земи. Византия воювала с тях, но и ги използвала по време на битките си с турците в Мала Азия. Империята успяла да срази окончателно печенегите едва в 1123 г. край Боруй (Стара Загора). В чест на победата бил въведен празникът Печенежки петък. Пленниците били заселени сред българите и постепенно се претопили. Печенегите, които останали в степите на север, били погълнати от кумани и татари.

Българското население страдало и от гнета* на ромеите, и от непрестанните чужди нашествия. След смъртта на Василий II през 1025 г. северните граници на Византия (някогашна България) били непрекъснато атакувани от различни конни племена. Дълго време най-активни били печенегите. Те нямали постоянна територия и често предприемали грабителски походи, но воювали и помежду си. На 20 хиляди от тях, които се отделили от племето, Византия дала земя за обработване, три крепости на Дунава и ги покръстила. В замяна те трябвало да охраняват дунавската граница. Тогава ханът на печенегите се разгневил и нахлул с цялото си племе на юг. Първия удар поели местните българи. Ромеите, подкрепени от допълнителни военни части, все пак надделели. Пленените печенеги били заселени около Средец (София), Ниш и в Македония, където имало много пустеещи земи. Така те се превърнали в работна ръка за империята: земеделци, данъкоплатци и войници. Но скоро се вдигнали на борба. След няколко сражения византийската армия била разгромена край Преслав в 1053 г. Византия била принудена да сключи 30-годишен мирен договор, според който печенегите получили земи за заселване в Северна България.

Ала много скоро от североизток започнали да нахлуват воинствените племена на куманите. Те също били тюркски номадски народ, но се отличавали с високия си ръст и светлорусите си

„...А те [печенегите] като преминали реката [Дунав], намерили голямо изобилие от добитък, вино и питеята, приготвени с мед, за които никога не били чували. Понеже те употребявали ненаситно тези неща, хванала ги стомашна болест и всеки ден измирало неизброимо множество от нея...“

(Йоан Скилица)

косу. Ръководел ги хан, а войската им била разделена на лека и тежка конница. Въоръжението на куманите се състояло от извит лък, стрели и колчан, който висял отстраня на хълбока. В битка използвали и копия. Когато преминавали пълноводни реки, куманите употребявали кожени мехове, пълни със слама. Те били така добре съшити, че в тях не можела да проникне дори капка вода. Воинът сядал върху такъв мях, връзвал го за опашката на коня, върху гърба му поставял седлото и другите си военни принадлежности и така лесно преплавал до другия бряг. Според византийския историк Никита Хониат, куманинът си служел с коня така, както корабът с платната.

През XI-XIII век куманите вече контролирали степите между Долен Дунав (днешна Румъния) и река Волга. В зависимост от заплащането конницата им се биела ту на страната на България, ту на Византия или на Унгария. С тяхна помощ ромеите разгромили печенегите. Около 1150 г. куманите населявали обширна територия на север от Дунав, която започнала да се нарича Кумания. Вихрената им конница се превърнала в сериозна заплаха за Византия и важен съюзник на възродената по-късно българска държава. Роля в нейната история играли и някои кумански вождове. От смесени българо-кумански бракове произхождат три династии от Второто българско царство: Асеневци, Тертеровци и Шишмановци.

КУМАНИ

Куманите също били тюркски конен народ, дошли в Европа от Средна Азия и Южен Сибир. През 1223 г. са разбити от татарите. Голяма част от тях се заселват на юг от Дунав и се претопяват сред българското население. Така в Североизточна България се оформила местна българска аристокрация, смесена отчасти с новодошлите кумани, печенегите и руси. От кумански произход са и известните мамелюци - първоначално гвардейци* на египетските султани, а от 1250 г. и управници на Египет и Сирия за повече от 300 години. Вероятни потомци на куманите са днешните гагаузи, които живеят в Добруджа и Бесарабия. Спомен от куманското присъствие в България са някои имена на селища (Куманово, Куманица) и на хора (Куман, Куманов), дори и на цветето комонига.

Кумански хан в пълно бойно снаряжение. Възстановката е направена въз основа на открито от археолози богато ханско погребение

Малкото дете е гладно и майка му посяга към съда, за да го нахрани. За куманите колите били едновременно и транспортни средства, и жилища, и крепостни стени. Животът на помадите бил живот на колела. Воините пъх не слизали от седлото.

УЗИ, МАДЖАРИ, НОРМАНИ

„Узите, които са също номадско племе и са по-благородни и по-многобройни от печенегите, масово преплавали Истър [Дунав]. Те победили с изненада войниците, които пречели на преминаването им, и отвели в плен вождовете им. Така изпълнили цялата Дунавска равнина. Докато императорът мислел за събиране на войска, няколко души дошли тичешком при него и му съобщили за гибелта на цялото племе. Те разправяли, че предводителите на узите се качили на лодки и преминали Истър, а цялото множество без изключение измряло от глад и епидемия, разбити от българи и печенегите.“

Йоан Скилица
византийски хронист от XI век

Гръцката флота разгромява норманската в решителна морска битка. На страната на Византия участвали и венециански кораби.

Освен печенегите и кумани към северните предели на Византия отправил поглед и узите. Краткотрайни, ала опасни били нахлуванията на тези тюркски номадски племена, част от които били турците селджуци*. Узите (или още огузите) живеели през XI век северно от Черно море. Притиснати от куманите, те нахлули през 1064 г. в българските земи и достигнали Гърция. Трите им орда преплавали Дунав със семействата и покъснината си. Огромното множество помело граничните отряди от българи и гърци. Но сред нападателите избухнала епидемия, която помогнала на византийците. Пленените узите били покръстени и заселени в Македония. Малка част от тях се оттеглила на север отвъд Дунав.

През XI-XII век българите страдали и от редките, но добре организирани маджарски нападения. По това време Унгария станала втора по сила гържава на Балканския полуостров. Тя се стремяла да завладее бившите северозападни български територии. Затова унгарските крале подкрепяли сръбските водачи, които се опитвали да отхвърлят зависимостта си от Византия. Унгарци и сърби атакували заедно империята. Макар и трудно Константинопол отбил нападенията и сам преминал в успешно настъпление. Много пленени сърби били заселени в района на Средец (София).

Югозападните български земи изпитали яростта и на скандинавските воители - норманите. През X-XI век те успели да отнемат от арабите остров Сицилия, а от византийците - Южна Италия.

В тези земи създали свое силно кралство, подкрепяно от папата. Скоро насочили погледа си към богатите балкански владения на Византия. В края на XI век норманска армия завзела Албания, Епир* и част от Македония. Паднали българските градове Охрид, Скопие, Битоля. Цели три години Византия търпяла поражение. Василевсът използвал всички средства - подкупи, интриги, привлякъл на своя страна Немската империя и силната флота на Венеция. Тогава сред северните воюващи избухнали размирици и епидемия. Неочакваната смърт на краля им окончателно ги разколебала. Византия ги изтласкала от Балканите. Продължителната война разорила македонските българи. Много от тях загинали като византийски войници. В началото на XII век норманите отново стъпили на албанския бряг. Василевсът събрал допълнително войски главно от Югозападна България. Лично обучавал новобранците. Обградени отвсякъде, норманите се признали за победени и се оттеглили.

ВИЗАНТИЙСКИ КОРАБИ

ТРИЕРА - основен вид гребен боев кораб. Главно оръжие - таран в носовата част. Дължина - 40-50 м, ширина - 4-6 м, газене - 2,5 м, водоизместимост - до 230 тона. Основен двигател - до 170 весла (на три етажа). Максимална скорост - 6 възела (11,1 км/час). Увеличавала се чрез правоъгълно платно. Екипаж - 170 гребци, 12-16 матроси и 18-50 въоръжени бойци, обучени за абордажен* бой.

ДИЕРА - боев кораб като триерата, но с два реда весла. **ДРОМОН** - военен двумачтов кораб с два реда весла. Екипаж и бойци - до 200 души.

ВЕНЕЦИАНСКИ КОРАБИ

ГАЛЕРА - дървен военен гребен кораб, появил се за пръв път във Венеция през VII век. Дължината му достигала 60 м, ширината - до 7,5 м, а газел до 2 м. Весла - 26-32 (всяко с дължина до 16 м), разположени в един ред (по 4-6 гребци на всяко). Скорост - до 13 км/час. Тя се увеличавала при използването на платна (триъгълни и четириъгълни), издигнати върху една, две или три мачти. Главно оръжие чак до средата на XIV век бил дългият надводен таран. На борда на галерата разполагали метателни машини. Екипаж и войници - до 450 души.

НОРМАНСКИ КОРАБИ

Норманите използвали бойни гребни кораби с едно голямо правоъгълно платно. Те нямали таран, но носовете им били украсени с драконова глава, която плашела враговете. Дължина - 15-25 м, ширина - 4,5-5,5 м. Газели плитко и могли да навлизат дори в негълемите реки, много маневрени и лесно управляеми. Екипаж - 16-30 души, достигал и до 60 бойци. Здравият кил позволявал плаване даже срещу вятъра. При попътен вятър скоростта достигала 12 възела (22 км/час). Така норманите изминавали разстоянието от Дания до Англия за 24 часа.

Предводителят на узите е отправил поглед към българския бряг. Платето му преминава река Дунав, натоварило покъснината си на дълги кораби, едноръвки и мехове. Както твърдели очевидци, този народ наброявал до 600 000 мъже-воини.

Нормански воин

НОРМАНИ

Норманите или „северните хора“ били северногермански племена, населявали Скандинавския и Ютландския* полуостров и околните острови. Делели се на датчани, норвежци и шведи. Бедната почва на Скандинавия трудно ги изхранвала, затова често предприемали морски грабителски походи. От края на VIII до средата на XI век те не само плячкосвали, но и завладели земи за заселване в Англия, Франция, Исландия, Гренландия, Северна Америка, Южна Италия, Сицилия, Русия.

КРЪСТОНОСНИ ПОХОДИ

През XI век турците севджуци завладели обширни византийски територии в Мала Азия. Василевът се обърнал за помощ към западните крале и папата. В отговор на молбата му били организирани първите кръстоносни походи. В периода 1096-1270г. били осъществени осем големи и няколко по-малки похода за освобождаването на Божи гроб от мюсюлманите*. Това място се намира в град Ерусалим. То е християнска светиня, защото там е бил погребан Исус Христос. Истинската цел на походите обаче била кръстоносците да отвоюват от другояверните цветущите земи в Близкия Изток (Сирия и Палестина) и Северна Африка (Тунис, Египет). Нагявали се и на богатата

ПРИЧИНИ ЗА РАЗДЕЛЯНЕТО НА ЦЪРКВАТА

Християнството възниква и се развива през първите 400 години след Христа предимно в пределите на обширната Римска империя. От 313 г. владетелите престават да преследват християните. В 395 г. империята се разделя на две части - Източна (Византия) със столица Константинопол и Западна със столица Рим. След тази дата християните вече не живеят като едно цяло. В двете половини привикват различни народи - на Изток предимно славяни, на Запад главно германци. Византия се превръща в могъща империя на гърците, докато Западната империя рухва в 476 г. Константинополският патриарх продължава да се съобразява с властта на своя император, докато папата няма силно влияние над западните владетели. Осъд през V век папата поиска да му се признае църковно върховенство. Така се стигнало до 16 юни 1054 г., когато двете църкви се разделили окончателно. Първата кръпка към разцепването направил папата. Оттогава Източноправославната и Римокатолическата църква водят самостоятелен живот. Разделението донесе само злони и на източните, и на западните християни. То е най-печалливият момент в историята на християнството.

Свържение за къртене на зъбери, използвано от кръстоносците при обсада на крепости.

Рицари кръстоносци влизат в Пловдив. Сближението между източната и западната култура ускори развитието на търговията и занаятите. Западноевропейците научиха много от развития Изток. Българите също не останали встрани от този процес.

...Той [Петър Пустинника, водачът на кръстоносците] дойде със своите хора непосредствено до силно укрепена със стени град Ниш... Сто души алемани [германци] поради нищожен спор, който имам привечер с никакъв българин при покупко-продажба, изостанаха намо зад войската на Петър и подпани седем меници [край града]... [Тогав] грабнаха рогови и костени ѝлкове и облекли ризници българя, кумани, твърде много угарци... А българите изсочиха от двете порти [на град Ниш], въоръжени със стрели, копия и тежко въоръжение. И така, смязвайки ги с голяма храброст, те обърнаха всички [кръстоносци] в бягство.*

Алберт Айвенски
историк от XI-XII век

плячка. Сред воините имало както обеднели селяни, граждани и рицари*, така и богати феодали и владетели. Всички те пристивали голям кръст към дрехите си. Затова ги наричали кръстоносци.

Кръстоносните походи преминали и през българските земи. Те донесли нови преめждия на местното население. Макар че отивали да воюват за Христовата вяра, кръстоносците се отнасяли враждебно към балканските християни - гърци, българи, сърби. Причината била в острия спор между Римската и Цариградската църква, който завършил с окончателното им разделяне. В първите кръстоносни отряди участвали селяни и бедни рицари предимно от Франция и Германия. Водели ги монахът Петър Пустинника и рицарят Валтер Голтака. Византийската власт се опитвала да осигури храна на многобройните кръстоносци. Но те били груби и необуздани и започнали сами да загрябват цели стада. Стигнало се дори до кървави сблъсъци.

В същата 1096 г. започнал и Първият кръстоносен поход на феодалите. Норманските рицари от Южна Италия преминали през Македония на път за Цариград, като по пътя си ограбвали местното население. Балканския полуостров пресекали и френски феодала. Придвижаването им също било съпроводено от чести стълкновения с българите. Картиката се повторила и 50 години по-късно, когато преминали отрядите на Втория кръстоносен поход, водени от владетелите на Германия и Франция. В началото походите имали известни успехи, но в края на XIII век кръстоносците били почти напълно прогонени. В битките загинали хиляди хора, цветущи селища били разрушени.

За българските земи чуждите нашествия също не донесли нищо добро, но те отслабвали византийската власт. В битките със завоевателите българите трипунали военен опит, укрепвали бойното си умение и самочувствие. А те щели да им бъдат необходими за борбите срещу Византия.

С помощта на такива шурмови стълби кръстоносците превземали крепости, смятали за непристъпни.

РАЗЛИЧИЯТА МЕЖДУ ПРАВОСЛАВНАТА И КАТОЛИЧЕСКАТА ВЯРА

Отделните исторически съдби на двете църкви довели до отлики в техните учения, в обредите и формите на богослужение. Източната църква запазна строгия режим по време на пости, докато Западната разрешава употребата на мляко. На Изток има женени духовници (свещеници) и неженени (монаси). На Запад пък се утвърдило безбрачието. Католиците учат, че папата е намесник на Бога на земята, че е глава на цялата Църква, че никога не може да сбърка. Православните смята тези твърдения за заблуждения. То не е съгласно и с това, че католиците постият в събота и използват в църковните си служби органи*. Източната църква не признава правото на папата да издава индулгенции (документи за опрощение на греховете). Днес православни и католици дори не се кръстват по един и същ начин!

ПЕТЪР ДЕЛЯН

Макар че загубили повече от водачите си, българите запазили своя корав и непреклонен дух и при всеки удобен повод вдигали бунтове и въстания. Най-голямото от тях избухнало през 1040 г. в Белград, далеч от центъра на империята. Въстаниците провъзгласили за „цар на България“ избягалия от Цариград Петър Делян - внук на цар Самуил. Пряк повод за бунта станало заменянето на данъците в продукти (жито, просо, вино) с плащания в златни монети. За кратко време въстанието се разраснало. Пагнал Ниш, после Скопие. По същото време се вдигнали и българите в Албания. Те избрали за свой предводител Тихомир. Между двамата водачи започнали преговори за обединяване на силите. Царският произход на Петър Делян опреде-

- Териториален обхват на въстанието
- ВИЗАНТИЯ
- Път на въстаническите войски

„През същата година [1040] избухнало и въстанието в България по следния начин. Един българин Петър, по прякор Делян, избягал от столицата [Константинопол] и започнал да скита из България... Той разгласявал, че е син на Гаврил Радомир, сина на Самуил, и че води потеклото си от българите, които отскоро подложили врат под ярема* и силно се стремели към свобода. И тъй хората повярвали на думите му и го провъзгласили за цар на България.“

Йоан Скилица
византийски летописец от XI век

Встаналите българи провъзгласяват Петър Делян за свой цар. В очите им грее надеждата, че България може отново да бъде свободна.

Въстаниците на Петър Делян са се разположили на стан край Скопие. Утре те ще превземат града, който бил център на тема България.

лил избирането му за единствен ръководител на въстаниците. В разгорещените спорове Тихомир бил убит. С уголемената си войска Петър Делян настъпил на юг към Солун. По пътя разбил византийската армия. Самият император Михаил IV избягал безславно, изоставяйки палатката и съкровището си. Освободени били Албания, Епир и почти цяла Македония. Към въстанието се присъединили и някои гърци, албанци и власи, които негодували срещу тежките данъци. Българите завладели Северна Гърция и достигнали чак до Коринтския провлак. Неочаквано в лагера на Петър Делян се появил братовчед му Алусиан, син на последния български цар Иван Владислав. Той бил византийски управител в Армения, но загубил доверието на императора. Като чул за въстанието, решил да се възползва и да седне на българския трон. Преоблякъл се в арменски грехи и избягал. Петър Делян му поверил 40-хилядна войска, за да превземе Солун. Алусиан обаче се оказал бездарен пълководец и бил разбит. Делян отново го приел, но на един пир Алусиан коварно го ослепил. Предателството внесло смут сред българите. В това време ромеите се окопипили. През пролетта на 1041 г. те разгромили войските на Петър Делян. Победени били и войводите му Ботко край София и Манул Ивац край Прилеп. В потушаването на въстанието участвали и норвежки наемници*. Техният опитен военачалник Харалд Харград бил наречен от сънародниците си „опустошител на България“. Същият норманин основал по-късно норвежката столица Осло. Пленените Делян и Ивац били отведени в Константинопол.

След поражението на Алусиан край Солун Петър Делян започнал да го подозира в измяна. Съвестта на Алусиан не била чиста и той решил да се отърве от водача на въстанието. По време на угощение главата на Делян се размътила от алкохола и тогава с помощта на свои хора Алусиан го ослепил. После избягал при византийския император.

„...И като се скри от очите на всички, той [Алусиан] пристигнал в земята на българите... Осмелил се някак съвсем тайно да се разкрие пред одного от тях, за когото със сигурност знаел, че е много горещ привърженик на рода му. Този пък веднага впила поглед в него, защото го познавал добре, и, като разпознал лицето му, паднал в краката му и ги зацелувал. След това поискал да види някакъв таен белег, за да се освободи от всякакво съмнение. Това било едно черно петно, отбелязано на десния му лакът и обрасло с гъсти косми. Щом видял и това, той още по-сино го прегърнал и зацелувал шията и гърдите му.“

*Михаил Псел
византийски писател от XI век*

Бойното поле е покрито с мъртви въстаници. Стенанията на ранените огласят простора. Бунтът на Георги Войтех е потушен жестоко. Пленени са самият водач и сръбският принц Константин Бодин, когато българите провъзгласили за свой цар под името Петър III.

Жителите на това крайдунавско село са подкрепили бунта на Нестор и затова домовете им са опожарени от ромеите.

ДРУГИ ВЪСТАНИЯ

През пролетта на 1066 г. се вдигнали на борба българи и власи, живеещи в Тесалия (Северна Гърция). Причината отново били непосилните данъци. Въстаниците избрали за свой водач местния феодал Никулица Делфина. От самото начало обаче той не одобрявал бунта и всячески се стремял да го предотврати. Това предопределило и неговото потушаване, въпреки успешните опити на бунтовниците да се съединят с българите в Македония.

Тежко поражение на ромеите в Мала Азия и ново увеличение на данъците предизвикали поредното българско въстание. Организирали го български боляри в Скопие начело с храбрния Георги Войтех, който бил потомък на български кавхани. Бунтовниците поискали помощ от сръбския княз и той им изпратил 300 души начело със сина си Константин Бодин. Младият принц бил внук на цар Самуил по майчина линия. Българите го провъзгласили за свой цар под името Петър III. Въстаниците превзели Ниш, Скопие, Охрид. Тогава Цариград събрал нова армия, подсилена със западни наемници. Подпомагали ги и някои български боляри - било за да запазят своите привилегии, било защото подозирали, че всъщност сърбите искали да завземат български земи. В люта битка при Косово поле паднали почти всички въстаници. Бодин бил окован и изпратен във византийската провинция Сирия. С помощта на подкупени венециански моряци успял да избяга и заел сръбския престол. Георги Войтех починал след жестоки

мъчения. А наемниците унищожили Самуиловите дворци в Преспа.

Много българи участвали и в бунта на византийския първенец от български произход Нестор. Той служел при бащата на императора, а след това бил назначен за гук (управител) на крайдунавските градове. Задачата му била да засили дисциплината сред нехайните войници, които от дълго време не били получавали своите възнаграждения. Но много скоро Нестор влязъл в съюз с печенежкия вожд Татуш, който контролирал днешна Силистра. През 1074 г. двамата се отправили с войска към столицата Цариград и я обсадили. Избухналите разпри сред бунтовниците ускорили тяхното поражение и Нестор избягал в страната на печенегите.

Пет години по-късно „някой си Лека, павликянин“, родом от Филипопол (Пловдив)“ разбунтувал жителите на Средец (София), а в Месемврия (Несебър) „внесял смут“ Добромир. По време на въстанието на Лека загинал дори Средецкият епископ, който, „облечен в свещените църковни грехи, държал страната на императора и увещавал града да постъпва по същия начин“.

През следващите десетилетия българите използвали всеки благоприятен момент, за да направят опит за отхвърляне на византийската власт. Жаждата за свобода, за по-добър живот ги карала да подкрепят и въстаналите павликяни от Пловдивско, и византийски претенденти за цариградския престол. Недоволни групи селяни започнали да нападат феодални имения. Затова много манастири създали собствена вътрешна охрана.

Българинът Добромир подстрекава към бунт гражданите на Месемврия.

Лека е повел българите от Средец на бунт. Дръзкият мъж гневно сочи към епископ Михаил, без да се страхува от въоръжените ромейски воители. Защитен от щитовете им, византийският архиепископ се опитва да успокои разярената тълпа и да убеди жителите на града да останат верни на василевса. С тези свои думи Михаил само ускорил смъртта си.

БОГОМИЛСТВО И ОТШЕЛНИЧЕСТВО

Богомилството също било форма на бунт и съпротива срещу византийската власт. По време на робството то дори се надигнало с нова сила. Учението проникнало в Цариград и Мала Азия. Сега богомилите насочили нападите си главно срещу ромейската власт и византийското висше духовенство. Те твърдели, че Дяволът живее в храма „Света София“ в Константинопол. В края на XI век в Охридско се появил богомилът-българин Лазар. Според гръцкия архиепископ Теофилакт, той настривал българите срещу гръцките свещеници и копнел „да сваля ярема на парикията (крепостничеството)“. Много активен проповедник бил Василий, наричан Врач (Лекар). Цели 40 години ръководил богомилите. И той, и помощниците му били заловени от византийската власт. Изгорили го жив през 1111 г. на цариградския хиподром.

Отшелничеството също било вид протест и спасение от трудния живот през XI-XII век. То се разпространило в западните български краища (Македония). Последователите на местните отшелници създали скромни манастири, които се превърнали в подслон за застрашената българска книжнина.

АСЕН И ПЕТЪР

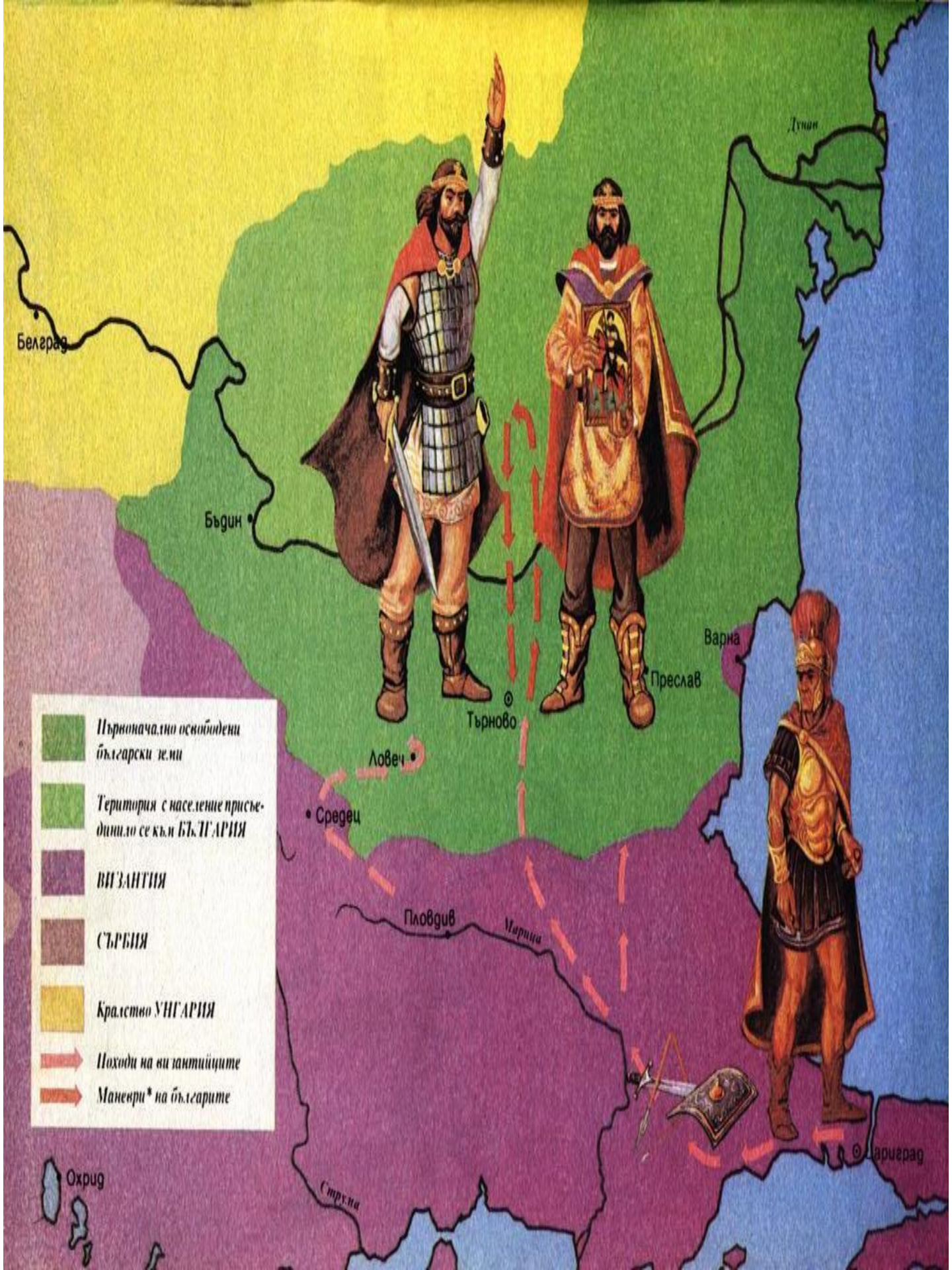
Асен и Петър се явяват при Исак II Ангел. През 1185 г. императорът се разположил на лагер в Кипсела (Ипсала) край Мраморно море. Българите го посетили и поискали да им бъде дадено едно владение в Стара планина. Василевсът отказал и ги отпратил с обидни думи. Братята се върнали, но заявили, че ще си отмъстят.

По заповед на император Исак II Ангел ромейските войници отвеждат добитъка на тези български селяни. Понеже бил стиснат, василевсът решил да отпразнува сватбата си с унгарската принцеса с държавни пари. За целта наредил да бъдат събрани голям брой свине, овце и волове. Най-много взели от българите, които били прочути скотовъдци.

В края на XII век Византия отслабнала. Империята загубила почти всички свои територии в Мала Азия, завладени от турците селджуци. Завинаги се простила и с владенията си в Южна Италия. Все по-често избухвали междуособици сред византийските управители и пълководци. Едни се стремели към трона, други се опитвали да откъснат земи, в които да управляват самостоятелно. Военните неуспехи и размириците разстройвали стопанството. Италианските морски републики Венеция, Генуа и Пиза измествали византийските търговци дори в самата империя. Положението се влошило от ново нападение на унгарци и сърби, които стигнали до Средец (София). През август 1185 г. нормани завладели и жестоко разграбили Солун. С много усилия Цариград отблъснал нападателите, но трябвало да признае сръбската държава за независима. Унгарците пък получили земи, които някога принадлежали на българското царство. Мирът бил скрепен с брак между новия византийски император Исак II Ангел и унгарска принцеса. Специално за сватбата българите били обложени с нови данъци. Този грабеж на византийската власт прелял чашата на търпението. През пролетта на 1186 г. в Търново избухнало въстание начело с братята Петър и Асен.

Тук византийската власт не била силна поради честото нахлуване и заселване на номади - кумани, печенегу и руси. Отчасти с тях се смесила и българската аристокрация, която разполагала с имения и непристъпни крепости по склоновете на Стара планина. Двамата братя Петър и Асен произхождали от такъв род. Те умело използвали мълвата, че християнският великомъченик Свети Димитър бил дошъл в Търново, за да ги подк-

Белград

Дунав

Бъдин

Варна

Преслав

Търново

Ловеч

Средец

Пловдив

Марица

Сириня

Охрид

Сириня

- *Първоначално освободени български земи*
- *Територия с население присъединило се към БЪЛГАРИЯ*
- **ВИЗАНТИЯ**
- **СЪРБИЯ**
- *Кралство УНГАРИЯ*
- *Походи на византийците*
- *Маневри* на българите*

Асен и Петър обявяват въстанието в Търново. По-старият от братята Петър е вдигнал високо чудотворната икона на Свети Димитър Солунски. Въодушевеното и разпалено множество започва да вика: „Сам Бог е съблагословил да надари българите със свобода“.

репи. И тъй като божественият закрилник на Солун изоставил гърците, вторият по големина ромейски град паднал. По „тайнствен начин“ от опожарения Солун в Търново се появила и чудотворна икона на светеца. Негов дом, според българите, станала търновската църква „Св. Димитър“, издигната от братята. Мисълта за божията помощ въодушевявала въстаниците, била тяхна опора в тежките битки. По-големият от братята Теодор бил провъзгласен за цар, „поставил на главата си златна корона и обул червени ботуши“. Той приел името Петър, защото споменът за цар Петър I бил още жив. Българите искали да възстановят своята държава, а с това име се подчертавала връзката с владетелите от Първото българско царство. За кратко време били освободени много селища в Северна България. За столица бил обявен непристъпният град Търново, защото ромеите все още се отбранявали в Преслав. Окрилени от успехите си, въстаниците преминали на юг от Стара планина. Исак II Ангел напразно изпращал срещу тях армия след армия. Най-сетне разгневеният император решил лично да тръгне на поход. През лятото на 1186 г. той нахлул с голяма армия в Северна България. Византийците прекосили Балкана, без да срещнат отпор, защото българите били смутени от слънчево затъмнение. Изненаданите въстаници не рискували и се оттеглили отвъд Дунав. Самоувереният император опожарил снопите по ожънатите ниви и се завърнал в Цариград, убеден, че е смазал бунта. Още през

есента обаче по-малкият брат се завърнал с войската, подсилена от многобройни кумани. Името му Асен е тюркско и означава „лек“, „подвижен“. Тюркско е и неговото прозвище Белук. То се превежда като „знаещ“, „мъдр човек“. Че бил такъв, ни уверява и византийският историк Никита Хониат, който го описва като „човек необикновено ловък и много изобретателен“. Според някои учени, тези имена подсказват, че братята имали смислен българо-тюркски произход. Кръстеното име на Асен било Ибан. През следващите години енергичният Ибан Асен се превърнал в истинския ръководител на възродената държава. Намеренията му били да обедини в нечии българци „както било некога си по-преду“. Българи и кумани проникнали чак до Ахтопол. В Македония местният боярин Добромир Хриз също побел българите на борба срещу ромеите. Действително му били съкласувани с Асеновици. Разтребояжният Исак II Ангел събрал голяма войска и потеглил на север. Българи и турци се облякали крад Борус (Стара Загора), но никога не победили. Императорът се прибрал в Цариград, а българите продължили да напредват в Тракия. През пролетта на следващата 1188 г. Исак II Ангел решил отново да атакува. Преминал Стара планина и стигнал еката крепост Ловен. Тя спряла византийското напредване към престолния град Търново. Императорът „цели три месеца се бабих и много се измъчех с приземяването на крепостта“. Но единственият му успех бил, че пленил жената на Асен. Започнали преговори за мир. Ромеите се оттеглили. С тях като заложник за спазване на сключеното споразумение в Цариград отишъл най-младшият от Асеновици - третият брат Йоан. Наричали го и Калоян („хубавият Ибан“). Така византийците признали възкръснатата българска държава. Вероятно през същата година българите са си избрали и църковен ръководител. Това бил търновският митрополит Василий, който поучил сам архиепископ. Предстоими години на слави победи. Те щели да превърнат България в тюрба сила на Балканския полуостров.

Калоян е предводител и участник в боята. Така доплетената между България и Византия еволюция. Най-малкият брат от Асеновици отишъл като заложник в Цариград. Не успял обаче да спресе напредването на българските войски.

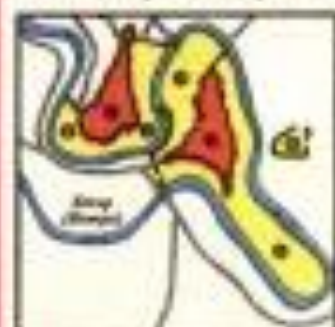

Схема на византийските крепости град Търново

- Цариград ● Търново
- Ловен (еката) ● Стара Загора
- Цариград (Constantinople)
- Цариград (Constantinople)

БОРБИ СРЕЩУ ВИЗАНТИЯ

Византийското господство се отразило много на българите. Вместо да продължат да развиват своята култура, те били принудени да се борят за оцеляването си. Пасивните кражески нашествия и византийските междуособици, църковното разделение и дълготраен пост смалвали творческите възможности на българския народ. Царградските управници се стремели да го превърнат в безлична маса от прости производители

на продукти за теглетите византийски градове и огромната армия. Непродължителният и търговията и едни занаяти не можел да заместят прекъснатата държавна традиция. Българското общество и култура постепенно се откъсвали от пътя на самостоятелното развитие и се нацелвали към византийския (наследствено на Византия). Вредните наследствени от чуждата власт се чувствали и във възродената през 1186 г. Втора българска държава.

СВЕТЪТ В 1173 г.

1. Ирландци 2. Кралство Шотландия 3. Кралство Норвегия 4. Кралство Швеция 5. Кралство Англия 6. Кралство Франция 7. Германска империя 8. Полски княжества
9. Република Новгород 10. Велико княжество на Владимир 11. Полоцко княжество 12. Смоленско княжество 13. Волинско княжество 14. Киевско княжество
15. Черниговско княжество 16. Галицийско княжество 17. Волжка България 18. Кумани 19. Каракитански хаганат 20. Алани 21. Княжество Португалия
22. Кралство Леон 23. Кралство Кастилия 24. Кралство Навара 25. Кралство Арагон 26. Пиза (град държава) 27. Венеция (град държава) 28. Сицилийско (норманско) кралство
29. Кралство Унгария 30. Византийска империя 31. Кралство Грузия 32. Емирство Ширван 33. Узи 34. Иконийски селджукски султанат 35. Четири емирата
36. Арменски емират 37. Азербейджански емират 38. Муавидски халифат 39. Антиохийско княжество 40. Триполитанско княжество 41. Йерусалимско кралство
42. Зангидски султанат 43. Луристански емират 44. Абасидски халифат 45. Хамадански селджукски султанат 46. Фини 47. Балти 48. Кралство Дания 49. Тюрки

сухоzemни и морски търговски пътища

БЪЛГАРИЯ

под византийска власт /1018 - 1186/

- 1026 г. Първо печенежко нападение
 1032 г. Нападения на печенеги в Северна България
 1034 г. Нови нападения на печенеги
 1037 г. За български архиепископ е поставен грък
 1040 г. Натуралните данъци са заменени с парични
 1040-1041 г. Въстание начело с Петър Делян
 1048 г. Голямо печенежко нашествие
 1059 г. Унгарците нахлуват в Северозападна България
 1064 г. Нашествие на узи. Ново унгарско нападение
 1066 г. Бунт на българи и власи в Северна Гърция /Тесалия/
 1072 г. Въстание начело с Георги Войтех
 1074 г. Бунт в Северна България начело с Нестор
 1079 г. Бунтове в София и Несебър
 1081 г. Нападение на нормани в Югозападна България
 1084 г. Заселване на печенеги в Добруджа
 1084-1086 г. Бунт на павликяните в Пловдивско
 1087 г. Съвместно нападение на унгарци, кумани и печенеги
 1096 г. През страната преминават участниците в Първия кръстоносен поход
 1107 г. Нахлуване на нормани в Югозападна България
 1122 г. Поредно нашествие на печенеги
 1147 г. През страната преминават участниците във Втория кръстоносен поход
 1186 г., пролетта. Въстанието на Петър и Асен. Възраждане на българската държава. Начало на царуването на Петър IV

ВИЗАНТИЯ

- 1020 г. Византия завзема част от Армения
 1022-1025 г. Силна суша
 1025 г. Умира Василий II Българоубиец
 1025-1081 г. Упадък на империята и големи териториални загуби
 1042 г. Сърбите разбиват византийска армия и отново стават независими
 1042 г. Бунт на пълководеца Георги Маниак
 1043 г. Византия разбива край Варна руски флот от 400 кораба
 1047 г. Бунт на византийския управител Льв Торник
 1050-1053 г. Поражения от печенегите край Девня, Одрин и Преслав
 1057-1059 г. Борба между императора и патриарха за върховната власт
 1065 г. На византийска територия в Мала Азия възниква малка арменска държава
 1071 г. Катастрофално поражение от турците селджуци, които завземат почти цяла Мала Азия. Норманите превземат последната византийска крепост в Южна Италия
 1078 г. Бунтове на византийски пълководци и управители
 1081-1185 г. Временно закрепване на империята
 1082 г. Венеция получава големи търговски привилегии
 1085 г. Норманите са изтласкани от Балканския полуостров
 1091 г. С помощта на куманите са разбити печенегите
 1091-1094 г. Успешни походи срещу сърбите
 1108 г. Победа над норманите
 1115 г. Покръстване на павликяните в Пловдивско
 1122 г. Печенегите са окончателно разбити край Стара Загора
 1155-1156 г. Неуспешна война с норманите за възвръщане на Южна Италия
 около 1150 г. Възвръщане на територии в Мала Азия
 около 1170 г. Победи над унгарци и сърби
 1171 г. Война с Венеция
 1176 г. Тежко поражение от турците селджуци в Мала Азия
 1182 г. В Цариград са избити италианските търговци и семействата им - общо 60 000 души
 1184 г. Кипър се откъсва от империята

СВЕТЪТ

- начало на XI век Започва двувековното господство на мюсюлманските нашественици в Северна Индия
 около 1025 г. В Салерно /Италия/ е основан първият университет в Европа
 1035 г. Оформя се шведската държава
 около 1040 г. В Китай са изобретени подвижни керамични букви за книгопечатане
 около 1050 г. Борби между езичници и християни в Унгария
 1054 г. Окончателно разделяне на християнската църква на Източна /Православна/ и Западна /Римокатолическа/
 1054 г. Киевска Русия се разпада на малки княжества
 1066 г. Френските нормани завладяват Англия
 1062-1097 г. Африканските държави Гана и Борну /Наг/ са принудени да приемат исляма
 1077 г. Властта на папата надделява над властта на кралете в Западна Европа
 около 1070 г. Реформи в Китай - въвежда се паричен данък, създава се държавен запас от зърно, държавна банка
 около 1080 г. Папата въвежда задължително безбрачие за католическото духовенство
 1086 г. В Англия се извършва първото в Европа преброяване на населението
 1095 г. Папата призовава западните рицари на борба с турците селджуци
 1099 г. Кръстоносците превземат Ерусалим
 около 1150 г. В Етиопия възниква обединена християнска държава
 около 1150 г. Африканското племе долуба /Нигерия/ създава своя държава
 1178-1180 г. Гражданска война в Германия
 1183 г. Сърбия става независима от Византия
 XI - XII век Край на държавата на индианците толтеки /Мексико/

Р Е Ч Н И К

Абордаж - доближаване до неприятелски кораб и прехвърляне на него войници, които да го превземат с ръкопашен бой

Варвари - така византийците наричали всички, които не били ромей; в преносен смисъл - дивя, жестоки, нецивилизовани хора, които унищожават безогледно културни ценности

Гвардеец - войник в елитна част, обикновено охраняваща държавен глава

Гнет - робство, жестоко потисничество над много хора от някаква власт

Епир - географска област в северозападна Гърция, край Албания и Йонийско море

Заточен - изпратен на заточение, особено наказание, при което осъдените били отвеждани далеч от родния им край

Килийно училище - в миналото училище към голям манастир, в което децата са учили в стаите на монасите, наричани килии

Матрица - калъп за сечене на пари, върху който има вдлъбнатини, отпечатващи се върху монетата и така определящи нейната стойност, вид и форма

Маневри - в този случай ловки действия, хитрини, достигане на целта по обиколни пътища, изкусно използване на обстоятелствата в своя полза

Мюсюлманин - мохамеданин, последовател на религиозното учение на арабския пророк Мохамед (571-632). Мюсюлмани са арабите, турците, иранците...

Наемник - воин, който се бие на чужда страна срещу заплащане

Нехая - не ме е грижа, не искам да знам, не обръщам внимание на нещо

Обител - старинното наименование на манастир или друго място, обитавано от монаси

Орган - голям духов музикален инструмент в католическите църкви. Има клавиши като пианото, но звучите му излизат от големи метални тръби, през които минава идващ от помпа въздух под налягане

Оскъдица - бедност, немотия, нямане, когато и най-необходимото за живот е в недостатъчно количество

Павликянин - последовател на павликянството, близко до богомилството средновековно религиозно веру-

ческо учение на Павел Самосатски. Днес павликяни наричат българите католици, населяващи някои села около Пловдив и Никопол

Повесмо (повясмо) - онова количество вълна, памук или лен, което се слага на хурката

Рицар - средновековен благородник, участващ като конник във войните на своя владетел, въоръжен с копие, ризница и шлем

Турци селджуци - тюркско племе, населявало днешен Туркестан. От X век носят името на своя вожд Селджук. По това време вече били мюсюлмани. През XI век основали държава, която се разпаднала през XIII век под ударите на татарите, а през XIV век била покорена от османските турци

Феодал - средновековен едър земевладелец, притежател на много земя и крепостни (зависими) селяни

Ютландски полуостров (Ютландия) - полуостров в северозападната част на Европа, там са Дания и част от Германия

Ярем - оглавник за животното, хомот, в преносен смисъл означава робство

ДЕТСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ БЪЛГАРИЯ - книга шеста

БОРБИ СРЕЩУ ВИЗАНТИЯ

Текст и материал за илюстрации к.ист.н. Людмил ВАГАЛИНСКИ Илюстрации Чавдар ДРАГИЕВ Съставител Звезден ЗЛАТАРЕВ Корица Димитър ПОДЖЕНОВ Обработка и адаптация на текста Галина ЗЛАТИНА, Петър КЪРДЖИЛОВ Карти Петър ГЕНОВ Художествено оформление Чавдар ДРАГИЕВ, Звезден ЗЛАТАРЕВ Редактор-стилист Нели РАЙКОВА Технически редактор Младеня ЯНАЧКОВА Компютърен набор „Нора 2000“

ИК „Златното лъче“ - София
бул. „Цариградско шосе“ 117 Тел./Факс (02) 75 50 67